

UČITELSTVÍ PEDAGOGIKY PRO STŘEDNÍ ŠKOLY: OKRUHY OTÁZEK STÁTNÍ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA MAGISTERSKÁ

(otázky platné od akademického roku 2017/2018, září 2017)

I. Teorie výchovy a vzdělávání

1. Systém pedagogických věd. Interdisciplinarita a vztah pedagogických věd k dalším disciplínám v rovině teoretické a metodologické.
2. Pedagogické teorie. Přehled a charakteristika pedagogických teorií (akademické, kognitivní, personalistické, sociální a jiné) a jejich hlavní představitelé.
3. Srovnávací pedagogika v systému pedagogických věd – její předmět zkoumání, metody, možnosti uplatnění výsledků. Typy a příklady realizovaných srovnávacích studií a výzkumů v oblasti vzdělávání a vzdělávacích systémů (IEA: TIMSS, RLS; OECD: PISA, PIRLS).
4. Mezinárodní trendy ve výchově a vzdělávání v kontextu konkrétních podmínek zemí vyspělých a méně vyspělých (gramotnost a funkční gramotnost, délka povinné školní docházky, rozvoj vyšších stupňů vzdělání, požadavky na učitele, využívání technologií ve vzdělávání, obsahové akcenty apod.).
5. Filozofie výchovy a její vztah k pedagogickým vědám a k filozofii. Filozofické otázky výchovy a rozmanitost jejich řešení u vybraných představitelů filozofie výchovy.
6. Andragogika jako věda. Vztah andragogiky a pedagogiky. Dospělý z pohledu andragogiky. Teorie vzdělávání dospělých (sociologické, subjektivní, interpretativní, kritické a emancipační), hlavní představitelé (např. P. Freire, R. M. Gagné, M. Knowles, J. Mezirow, C. Rogers aj.).
7. Vzdělávání dospělých v současnosti a jeho širší společenské souvislosti (trendy sociální a ekonomické aj.). Celoživotní učení a jeho význam. Formální a neformální vzdělávání, informální učení. Vzdělávání dospělých a rozvoj klíčových kompetencí.
8. Gerontopedagogika a její konstituování. Stárnutí z hlediska gerontologického, psychologického, sociologického a andragogického. Vzdělávání seniorů v širších společenských souvislostech. Institucionální a organizační zabezpečení vzdělávání seniorů.
9. Vzdělávací politika jako součást širšího konceptu sociální politiky. Základní principy vzdělávací politiky: princip celoživotního učení pro všechny, princip rovných vzdělávacích příležitostí, princip zaměstnatelnosti, princip sociální soudržnosti a sociální relevance, princip internacionalizace ve vzdělávání.
10. Struktura českého vzdělávacího systému. Vývoj a současný stav, stávající legislativa. Role a úkoly stupňů a typů škol.

11. Vzdělávací politika ČR (základní charakteristika, činitelé, principy, oblasti). Základní dokumenty vzdělávací politiky (Bílá kniha, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoj výchovně vzdělávací soustavy, Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Českou republiku, Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020).
12. Vzdělávací strategie Evropské unie jako kontext pro vzdělávací politiku ČR (závaznost doporučení, metody realizace, základní dokumenty: Lisabonský proces, Boloňská deklarace, Memorandum o celoživotním učení).
13. Procesy řízení a procesy vedení škol – obecná charakteristika řízení a obecná charakteristika vedení. Hlavní koncepce řízení (na příkladech F. Taylora, M. Webera, E. Maya, D. McGregora). Vedení (leadership) – podstata, styly vedení.
14. Řízení a správa škol – soudobé tendence. Decentralizace, autonomizace, „skládání účtů“, autoevaluace, vnitřní rozvoj škol, koncepce řízení kvality. Škola jako učící se organizace. Rady škol jako ústřední prvek systému správy škol.
15. Pojem alternativa ve vzdělávání a výchově. Kořeny alternativních (reformních) pedagogických proudů, hlavní rysy školských alternativ na příkladu hnutí Nových škol. Vývoj alternativní pedagogiky a alternativní didaktiky dnes.
16. Školské alternativy a jejich didaktická specifika: waldorfské školy, montessoriovské školy, jenský plán, daltonský plán. Vývoj alternativní pedagogiky dnes.
17. Vývoj středních škol na našem území po roce 1945, proměny po roce 1989. Příprava učitelů středních škol ve druhé polovině 20. století. Významné osobnosti české pedagogiky 20. století (např. V. Příhoda, O. Chlup, V. Jůva, J. Průcha, J. Mareš aj.).

II. Didaktika pedagogiky

1. Didaktika jako věda a systém didaktických disciplín: obecná didaktika, školní didaktika, ontodidaktika, oborové didaktiky a další. Základní charakteristika didaktiky pedagogiky jako jedné z didaktických disciplín (zaměření, obsah, cíle) a vztah didaktiky pedagogiky k ostatním didaktickým disciplínám.
2. Pedagogika v rámcových vzdělávacích programech středního odborného vzdělávání. Odborné kompetence a profily absolventů v jednotlivých typech rámcových vzdělávacích programů (dále RVP), možnosti uplatnění absolventů v profesích: učitel mateřské školy, vychovatel, pedagog volného času, asistent pedagoga.
3. Didaktické zásady a jejich uplatnění při výuce pedagogických disciplín na střední školy (dále jen SŠ).
4. Vzdělávací cíle v RVP s profilovým vyučovacím předmětem pedagogika. Projektování vzdělávacích cílů a strategií rozvoje klíčových kompetencí v rámci školních vzdělávacích programů.
5. Organizační formy vyučování a jejich využití při výuce pedagogických disciplín na SŠ. Výukové metody: kritéria a klasifikace metod, využití metod při výuce pedagogických disciplín na SŠ, alternativní metody ve výuce a způsoby jejich využití při výuce pedagogických disciplín na SŠ.
6. Plánování a příprava vyučovacího předmětu pedagogika: tvorba pedagogických plánů, příprava na vyučovací hodinu (taxonomie výukových cílů a problematika jejich konkretizace v obsahu pedagogického vzdělávání).
7. Teorie vzdělávacího obsahu. Učivo a jeho didaktická analýza, projektování učiva vyučovacího předmětu pedagogika v jednotlivých typech RVP.
8. Realizace výuky vyučovacího předmětu pedagogika: vlastní průběh vyučovací hodiny, její hodnocení a reflexe, autodiagnostika učitele.
9. Etapy vyučovacího procesu při výuce v rámci předmětu pedagogika. Motivace ve výuce. Problematika expozice učiva. Fixace a aplikace učiva pedagogiky, kontrola jeho osvojení ze strany žáků.
10. Průřezová témata v RVP pro obory skupiny pedagogika (Občan v demokratické společnosti, Člověk a životní prostředí, Informační a komunikační technologie): jejich charakteristika, obsah a realizace.
11. Digitální technologie v současné škole a jejich využití v práci učitele. Digitální technologie v životě a učení studentů.
12. Pedagogická diagnostika žáka. Posuzování, hodnocení a klasifikace v předmětu pedagogika.
13. Řízení školní třídy: autorita učitele pedagogiky, kázeň žáků, nekázeň a její formy. Problémy začínajících učitelů.

III. Pedagogický výzkum

1. Specifika vědeckého výzkumu sociálních jevů, způsoby poznávání reality, možnosti a meze vědeckého poznání (obecně a v pedagogických vědách).
2. Empirický výzkum jako testování (ověřování) teorie a jako konstrukce (výstavba) teorie.
3. Projekt empirického pedagogického výzkumu a jeho jednotlivé etapy (od problému k publikaci). Formulace výzkumného problému. Předvýzkum, pilotáž.
4. Úloha pedagogických konstruktů a hypotéz, zásady jejich formulace, verifikace a falzifikace hypotéz. Proces operacionalizace ve výzkumu; indikátory.
5. Teorie měření, úrovně měření (nominální, ordinální, kardinální), charakteristiky souboru podle typu proměnných.
6. Metody statistického zpracování dat (třídění, statistiky, parametry), deskriptivní a induktivní statistika, jejich uplatnění v poznání pedagogických jevů.
7. Analýza dat. Univariační analýza dat; deskriptivní statistiky, střední hodnoty. Bivariační analýza dat: vztahy mezi proměnnými. Multivariační analýza dat: příklady a interpretace.
8. Problematika vývoje (longitudinální výzkum) a intervence (experimentální výzkum, akční výzkum) v rámci pedagogického výzkumu. Experiment v pedagogice, jeho druhy, zpracování a interpretace. Přínos longitudinálního, intervenčního a experimentálního výzkumu pro práci učitele.
9. Kvalitativní výzkum jako proces: volba výzkumných otázek, sestavení plánu výzkumu, rozhodnutí o vzorku, možnosti vstupu do terénu, tvorba výzkumného nástroje, analýza dat, tvorba výzkumné zprávy. Kritéria kvality v kvalitativním výzkumu.
10. Techniky sběru dat v kvalitativním výzkumu: hloubkový rozhovor, focus group, pozorování, analýza dokumentů. Záznam a organizace dat.
11. Analytické postupy v kvalitativním výzkumu: kódování a jeho typy, (otevřené, axiální, selektivní), technika zachycení vzorců, technika srovnávání a kontrastů.
12. Případová studie, biografický výzkum. Charakteristika výzkumných plánů, jejich přednosti a limity. Příklady realizovaných studií a využití jejich výsledků v práci učitele.
13. Etnografická studie. Zakotvená teorie. Charakteristika výzkumných plánů, jejich přednosti a limity. Příklady realizovaných studií a využití jejich výsledků v práci učitele.
14. Účel, východiska, podmínky a aktéři pedagogické evaluace. Pedagogická evaluace jako proces, přístupy k pedagogické evaluaci, typy pedagogické evaluace. Význam výsledků pedagogické evaluace pro práci učitele.
15. Evaluace vzdělávacích potřeb, evaluace vzdělávacích programů, evaluace učebnic, evaluace reálné výuky a edukačního prostředí. Význam výsledků uvedených typů evaluace pro práci učitele.
16. Evaluace vzdělávacích výsledků, evaluace prostřednictvím standardů, evaluace na základě indikátorů, evaluace efektivnosti škol, evaluace pedagogického výzkumu. Význam výsledků uvedených typů evaluace pro práci učitele.